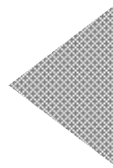

تأثیر کیفیت مقررات بر فضای کسب و کار در گروه کشورهای منتخب

پروانه سلاطین^۱

مجید پوش پارس^۲

(تاریخ دریافت ۹۷/۳/۵ - تاریخ تصویب ۹۸/۱۰/۱۳)

نوع مقاله: علمی پژوهشی

چکیده

دولت‌ها با تصویب مقررات مناسب از طریق شفاف‌تر ساختن ساختارهای موجود، برابرسازی فرصت‌ها و کاهش هزینه‌های رانت‌جویانه و همچنین از طریق به هنگام‌سازی نظام حقوقی می‌توانند نقش قابل توجهی در بسترسازی لازم برای کارکرد مناسب بازارها داشته باشند. از این رو کیفیت مقررات نشان دهنده توانایی دولت‌ها در تدوین و اجرای سیاست‌های تأثیرگذار و مقرراتی که منجر به ترویج و توسعه بخش خصوصی و توسعه کسب و کار می‌شود، می‌باشد. در این راستا هدف اصلی این مقاله بررسی میزان تأثیرگذاری کیفیت مقررات بر شاخص شروع کسب و کار (هزینه آغاز به کار، زمان آغاز به کار (تعداد روز) و تعداد مراحل آغاز به کار) در گروه کشورهای منتخب درآمد متوسط می‌باشد. نتایج حاصل از برآورد مدل‌ها

۱- استادیار، گروه اقتصاد، واحد فیروزکوه، دانشگاه آزاد اسلامی، فیروزکوه، ایران (نویسنده مسئول).

E-mail: p_salatin@iauec.ac.ir

۲- کارشناس ارشد اقتصاد، گروه اقتصاد، واحد فیروزکوه، دانشگاه آزاد اسلامی، فیروزکوه، ایران.

با استفاده از روش اثرات ثابت در گروه کشورهای منتخب در دوره زمانی ۲۰۱۵-۲۰۰۴ نشان داد که کیفیت مقررات تأثیر منفی و معنادار بر شاخص‌های هزینه آغاز به کار (درصد از درآمد سرانه)، زمان آغاز به کار (تعداد روز) و تعداد مراحل آغاز به کار به عنوان شاخص‌های شروع کسب و کار دارند.

واژه‌های کلیدی: کیفیت مقررات، فضای کسب و کار، پانل دیتا

مقدمه

توسعه یک اقتصاد بر مجموعه‌ای از قوانین، زیرساخت‌های گسترده فیزیکی و نهادی، محیط با ثبات اقتصاد کلان، توسعه بازارهای مالی، جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، توسعه صنایع کوچک و متوسط، مقررات بازار کار مبتنی است تا در مسیر تغییر دایمی ابعاد توسعه، توانایی حرکت همگام با این تغییرات را داشته باشد. فراهم شدن این مجموعه به منظور پیاده‌سازی الگوی توسعه در یک اقتصاد به صورت خودکار اتفاق نمی‌افتد. لذا ایجاد زیرساخت‌های نهادی و زیربنایی برای توسعه و رفع موانع کسب و کار از الزامات اولیه اجرای این سیاست‌ها و در زمره وظایف ضروری دولت‌ها و نهادهای مدنی است. آن چه مسلم است اصلاح فضای کسب و کار و بهبود شاخص‌های مزبور در عرصه جهانی نه تنها گامی مثبت و اساسی در جهت تقویت جنبه مشارکت بخش خصوصی در عرصه اقتصاد، ارتقا سطح اشتغال و تولید محسوب می‌شود بلکه به طور قطع سیگنالی مهم برای استقبال سرمایه‌گذاران خارجی برای ورود و ارتقا و تسهیل جریان ورود فناوری به شمار می‌آید (برومند، ۱۳۸۷).

تغییر شرایط فضای کسب و کار از کانال نهادهای سیاسی و اقتصادی و به مدد اهرم‌های حاکمیت قدرت سیاسی و قانونگذاری امکان پذیر است (سیف، ۱۳۹۲). چنان چه در مطالعه جانکوف و همکاران (۲۰۰۶) با استفاده از رگرسیون‌های بین‌کشوری نشان داده شده است روند دشوار مقررات و بروکراسی پیچیده کسب و کار با ایجاد موانعی همچون بالا بردن زمان و هزینه لازم برای آغاز به کار، تأثیر منفی بر رشد تولید ناخالص داخلی دارد. بدین ترتیب، اصلاح مقررات کسب و کار به طور وسیع و معناداری در میان کشورها گسترش یافته است و به عنوان

معیاری برای اندازه‌گیری موفقیت سیاست‌گذاران استفاده می‌شود. از دیدگاه جانکوف و همکاران، کیفیت مقررات به گستره‌ایی که در آن سیاست‌های دولت فعالیت بازار را افزایش و یا کاهش می‌دهد، اشاره می‌کند که بر حسب دو شاخص فرعی، استحکام موسسات و سازمان‌های مالی و وسعت بازار اندازه‌گیری می‌شود. در این راستا مقررات هرچه صریح‌تر و روشن‌تر باشند، اجرای آنها نیز آسان‌تر است. با تعدد قوانین و پیچیدگی آنها، اجرای قوانین با مشکلات بیشتری مواجه خواهد شد و پیامدهای سوئی مانند گسترش فساد و رشوه‌خواری، گسترش فعالیت‌های غیررسمی خواهد داشت. مطالعات مختلف نشان می‌دهند دولت‌هایی که بالاترین سطح دخالت را در اقتصاد کشور اعمال می‌کنند دارای بیشترین قوانین و مقررات هستند. هرچه تعداد قوانین و مقررات بیشتر باشد، دست و پاگیری آنها هم زیادتر بوده و در نهایت ساختارهای دولتی حجیم‌تر و بزرگ‌تری را طلب می‌کند که همین امر مانع شکوفایی فعالیت‌های اقتصادی می‌شود. حجم دیوان‌سالاری را می‌توان از سطح هزینه‌های دولتی اندازه‌گیری کرد. دیوان‌سالاری‌های بزرگ و حجیم به طور مداوم بر شدت و رشد هزینه‌های دولتی افزوده و منجر به افزایش آن نسبت به سطح تولید ناخالص ملی می‌شوند. این روند در چرخه‌های تکراری به کسر بودجه دولت و سرانجام افزایش تورم منجر می‌شود. در این گونه کشورها سهم بالایی از تولید ناخالص داخلی به عنوان هزینه‌های دولتی برداشت می‌شود و از این جهت زمینه‌های تحرک بخش‌های غیر دولتی فوق‌العاده محدود می‌شود. از جمله عوامل اثرگذار در محاسبه شاخص کیفیت مقررات از دیدگاه بانک جهانی فعالیت‌های ضد رقابتی، کنترل قیمت‌ها، تعرفه‌های تبعیض آمیز، سیاست‌های حمایت‌گرایانه بیش از حد، دخالت دولت در سیستم قیمت‌ها و تعیین دستمزد، در تجارت، در سرمایه‌گذاری خارجی، در بانکداری، تصویب و فراهم کردن قوانین تجاری مورد نیاز، سازگاری قوانین جاری با سیستم‌های قانونی دیگر کشورها، دستیابی آسان به قوانین و مقررات، تفسیر شفاف، قابل پیش‌بینی و یکسان از قوانین، سازگاری قوانین و مقررات کار با رشد فعالیت‌های اقتصادی، سازگاری قوانین و مقررات مالیات با رشد اقتصادی، سازگاری قوانین و مقررات تجاری و بازرگانی با رشد فعالیت‌های اقتصادی، ایجاد یک محیط رقابتی و آزادسازی قیمت‌ها، موانع موجود بر سر راه شروع فعالیت‌های اقتصادی، وجود قوانین ضد انحصار، میزان تعرفه‌هایی که بر واردات تحمیل می‌شود، یارانه‌های پرداختی دولت به صنایعی که به طور مصنوعی فعال نگه داشته شده‌اند، سیاست‌های حمایت‌گرانه‌ای که فعالیت‌های بخش خصوصی

را محدود کرده است، وجود قوانین و مقررات مناسب برای دستیابی به ثبات مالی، دسترسی نهادهای مالی بین‌المللی به بازارهای داخلی، دستیابی سرمایه‌گذاران داخلی به بازارهای سرمایه خارجی، شفافیت نهادهای مالی، نقش گمرک در تسهیل جریان کالا، مساعدت سیستم بانکداری در گسترش رقابت و در نهایت شفافیت قوانین بخش عمومی برای سرمایه‌گذاران خارجی می‌باشند.

دولت‌ها از جهات، ابعاد مختلف بر فعالیت‌های اقتصادی تأثیرگذار هستند؛ بدین نحو که سیاست‌های دولت می‌تواند منجر به یک نظام اقتصادی سالم، توانمند و شکوفا شده و یا منجر به گسترش اقتصاد زیرزمینی، فساد و در نتیجه یک اقتصاد ضعیف و ناکارآمد گردد (چویی و تم، ۲۰۰۵). دولت‌ها نقش مهمی در حمایت از حقوق مالکیت، فراهم کردن زیرساخت‌ها، عملکرد بازارهای پولی، مالی و نیروی انسانی دارند. کمک‌های بنگاه‌ها به اقتصاد نیز تحت تأثیر فضای آزاد، رقابتی و شفاف سرمایه‌گذاری است که دولت‌ها در شکل‌گیری و بهبود آن نقش عمده‌ای دارند. تأثیر کارآیی دولت‌ها بر محیط کسب و کار از عوامل مهمی است که از طریق سیاست‌گذاری مطلوب دولت‌ها در امور شرکت‌ها جهت تسهیل امر صادرات و ارتقای کمی و کیفی تولید می‌تواند مثمر ثمر باشد. حمایت از حقوق سرمایه‌گذاران خرد و کلان اقتصادی و حمایت از ظرفیت‌های سرمایه‌گذاری ولو کوچک که سطح اعتماد سرمایه‌گذاران را به سرمایه‌گذاری افزایش می‌دهد، از آثار سیاست صحیح دولتی است. آن چه در بحث دخالت‌های دولت، مذموم می‌باشد، تصدی‌گری دولت‌ها و دخالتی است که منجر به سلب اختیار شرکت‌ها شده و آزادی عمل را از آنها می‌گیرد و مانع ابتکار و نوآوری این شرکت‌ها در عرصه تولید می‌شود. بهبود مقررات سبب افزایش انگیزه تولید و نوآوری، دعوت به عرضه محصولات، دانش فنی و خدمات جدید، تشویق انتقال دانش فنی، افزایش انگیزه کارآفرینی، بهبود کیفیت نیروی کار و افزایش سرمایه‌گذاری‌های جدید می‌شود که نتیجه طبیعی هر یک، افزایش رشد اقتصادی می‌باشد. از سوی دیگر، وجود قوانین و مقررات اضافی ورود به بازارها را محدود می‌سازد و از آزادی شرکت اشخاص در مبادلات داوطلبانه جلوگیری می‌نماید. در صورت بالا بودن هزینه‌های تولید و همچنین هزینه‌های صادرات کالا، احتمال این که شرکت

ها وارد بازار شوند، بسیار کم است. اصل "ورود آزاد" در یک اقتصاد بازاری برای رسیدن به اختصاص کارآمد منابع، بسیار مهم بوده و ضوابط، قوانین و مقررات اعتبارات، بازار کار و کسب و کار جدید از این جهت معیاری برای رقابت هستند. بنابراین، قوانین و مقررات اضافه با محدود کردن بازار و مبادلات سبب کاهش رشد اقتصادی می شوند. قوانین و مقررات به دلیل شکست های بازار تصویب و اجرا می شوند و سبب ارتقای رفاه و بهزیستی اجتماعی می شوند. اما مطابق با نظریه انتخاب عمومی نتیجه قوانین اضافی، ایجاد گروه های هم سود با قدرت سیاسی نامناسب است. در بیشتر موارد، اثرات مضر قوانین و مقررات بر رشد اقتصادی تا حد زیادی مربوط به ایجاد زمینه فساد مالی است. به بیان دیگر، قوانین و مقررات اضافی و پیچیده با ایجاد پدیده رشوه خواری سبب افزایش ناکارآمدی می شوند (مایرو، ۱۹۹۵).

در بازار اعتبارات از طریق قانون زدایی و رفع ممنوعیت، بازارهای اقتصادی ایجاد می شوند که مقداری از ریسک را تقبل کرده و ریسک را بین افراد جامعه توزیع می نمایند. کاهش ریسک سبب افزایش سرمایه گذاری و به دنبال آن افزایش رشد اقتصادی می شود. همچنین در برخی کشورهای کم درآمد به دلیل بی توجهی به روش های ناکارآمد مالی و بنابراین، ایجاد فضای بیشتر برای ناکارآمدی ها، کاهش قوانین اعتبارات و فرایند خصوصی سازی نظام بانکی یا آزادسازی سازمان های اعتباری خارجی می تواند اثرات مثبت قابل توجهی در رشد اقتصادی داشته باشد (صامتی و همکاران، ۱۳۸۹). در این راستا هدف اصلی این مقاله بررسی میزان تاثیرگذاری کیفیت مقررات بر فضای کسب و کار در گروه کشورهای منتخب درآمد متوسط در دوره زمانی ۲۰۱۵-۲۰۰۴ و آزمون فرضیه زیر می باشد.

کیفیت مقررات تأثیر منفی و معناداری بر هزینه آغاز به کار، زمان آغاز به کار و تعداد مراحل آغاز به کار به عنوان شاخص های شروع کسب و کار در گروه کشورهای منتخب درآمد متوسط دارد. ابزار گردآوری اطلاعات مورد نیاز بانک های اطلاعاتی از جمله بانک جهانی^۲ به نشانی www.worldbank.org و www.doingbusiness.org می باشند. جامعه آماری در این مقاله گروه کشورهای منتخب درآمد متوسط شامل آنگولا، بلغارستان، بلژیک، بوتان، بوسنی و

1- Mauro.

2- World bank

هرزگوین، برزیل، چین، دومینیکا، هندوراس، ایران، هند، جامائیکا، اردن، لبنان، مالزی، مالدیو، مغولستان، نامیبیا، پاکستان، پرو، فیلیپین، رومانی، تایلند، تونس و آفریقای جنوبی می‌باشند. در ادامه پس از بررسی مبانی نظری و سابقه پژوهش، ساختار مدل مورد استفاده معرفی و برآورد می‌شود و در نهایت نتیجه گیری و پیشنهادها ارائه می‌گردد.

مبانی نظری

کسب و کار به هر نوع فعالیت تکرار شونده و مشروع اقتصادی از قبیل تولید، خرید و فروش کالا و خدمات به قصد کسب منافع اقتصادی اطلاق می‌شود. محیط کسب و کار نیز، به مجموعه عوامل مؤثر در اداره یا عملکرد بنگاه‌های تولیدی که خارج از کنترل مدیران است، گفته می‌شود (میدری و قودجانی، ۱۳۸۷). بر اساس تجربیات و مطالعات انجام شده، به منظور راه‌اندازی هرگونه کسب و کار جدید می‌بایست مطالعات گسترده و بر اساس نیاز بازار کار هر منطقه برای هر نوع محصول تولیدی انجام پذیرد و تأمین منابع لازم جهت سرمایه اولیه لحاظ گردد، لذا در قدم اول کلیه متقاضیان کسب و کار جدید پس از ثبت شرکت در مراجع رسمی و استخدام نیروی کار جدید برای فعالیت، مقدمات لازم جهت آغاز فعالیت رسمی شرکت و تولید محصول نهایی را آغاز می‌نمایند. شرکت‌های تولیدی به منظور تداوم و پایداری هر کالای تولیدی و افزایش امکان رقابت‌پذیری شرکت در بازار کار مجبور خواهند شد. افزایش کیفیت تولیدات را از طریق اخذ استانداردها و کسب مجوز عرضه محصول به بازار را در سرلوحه اهداف و وظایف خود قرار دهند. افزایش سرمایه شرکت و کسب سود توسط شرکت‌های تولیدی نیز سبب خواهد شد درآمدهای دولت‌ها از طریق افزایش مالیات و عوارض افزایش یابد (تاری و علوی منش، ۱۳۹۰). از این رو هرگونه فعالیتی تابع هزینه‌هایی است که یا در فرآیند مختلف تولید نقش داشته و یا هزینه‌هایی می‌باشند که به دلیل نامناسب بودن محیط فعالیت اقتصادی بر صاحبان کسب و کار تحمیل می‌گردد. به همین دلیل اولین مسأله‌ای که در هر طرح تجاری و برای هر صاحب کسب و کاری مطرح خواهد شد، مسأله اخذ تضمین‌های لازم برای حفظ اصل سرمایه و همچنین امنیت اقتصادی و به تبع آن سودآوری طرح کسب و کار و فزونی منافع کسب و کار از هزینه آن می‌باشد. لذا بانک جهانی توجه خاصی به میزان هزینه موجود در روند شروع فعالیت و تداوم هر کسب و کاری داشته و تلاش می‌کند با بررسی محیط کسب و

کار ماهیت این گونه هزینه‌ها را شناسایی و برای کاهش هزینه‌های ناشی از محیط فعالیت اقتصادی راهکارهایی ارائه نماید. در گزارشات بانک جهانی، ده شاخص برای سنجش فضای کسب و کار ارائه شده‌اند. این ده شاخص که ده مرحله از عمر یک کسب و کار را از زمان شکل‌گیری تا انحلال آن در بر می‌گیرد، در مورد میزان مناسب بودن محیط اقتصادی برای انجام فعالیت اقتصادی ارائه شده‌اند (نصیری اقدم، ۱۳۸۹). این شاخص‌ها، شاخص شروع کسب و کار ۱، شاخص اخذ مجوز ۲، شاخص ثبت مالکیت ۳، شاخص اخذ اعتبار ۴، شاخص حمایت سرمایه‌گذاران ۵، شاخص پرداخت مالیات ۶، شاخص تجارت برون مرزی ۷، شاخص الزام آور بودن اجرای قراردادها ۸، شاخص انحلال یک فعالیت ۹، شاخص دریافت الکترونیسته (انرژی) ۱۰ می‌باشند. شاخص شروع کسب و کار کل فرآیندی که یک کارآفرین به منظور تأسیس یک شرکت تا بهره‌برداری رسمی برای شروع یک کسب و کار تجاری، خدماتی و یا صنعتی انجام می‌دهد، را ارزیابی می‌کند. زیر شاخص‌های مرتبط با شاخص شروع یک کسب و کار عبارتند از:

تعداد مراحل: منظور از تعداد مراحل در شاخص شروع کسب و کار تعداد موانع و مراحل قانونی است که یک سرمایه‌گذار به منظور شروع کسب و کار با آنها مواجه می‌شود. تعداد روزها: از زیر شاخص‌های دیگر شروع کسب و کار تعداد روزها می‌باشد. که هر چه میزان آن بیشتر باشد نشان دهنده طولانی‌تر بودن زمان لازم برای شروع کسب و کار می‌باشد. هزینه: منظور از هزینه در شروع کسب و کار آن میزان هزینه‌ای است که یک کارآفرین طی

-
- 1 - Starting a Business
  - 2- Dealing with Construction Permits
  - 3 - Registering Property
  - 4 - Getting Credit
  - 5- Protecting Minority Investors
  - 6 - Paying Taxes
  - 7- Trading Across Borders
  - 8- Enforcing Contracts
  - 9 - Resolving Insolvency
  - 10 - Getting Electricity

مراحل شروع یک کسب و کار باید پردازد و در نتیجه هر چه این مقدار بالاتر باشد احتمال ثبت کسب و کار کاهش می یابد.

در این راستا عوامل مؤثر بر بهبود فضای کسب و کار به سه دسته زیر طبقه بندی می گردند:

سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های دولت: در دهه ۱۹۸۰ بسیاری از اقتصاددانان به ضرورت کاهش تصدی‌گری‌های دولتی در فعالیتهای اقتصادی برای حضور فعال بخش خصوصی تأکید نمودند و از اواخر دهه ۱۹۹۰ بهبود فضای کسب و کار، موضوع و دغدغه اصلی سیاست‌گذاران بوده است. به طور کلی بهبود فضای کسب و کار از جمله مسائل اساسی در پیشبرد اهداف اقتصادی است و مکمل خصوصی سازی است؛ به گونه‌ای که با بهبود شرایط کسب و کار، شرایط تولیدی بهبود می یابد و سرمایه‌گذاران ترغیب به سرمایه‌گذاری در پروژه‌های صنعتی و تولیدی می‌شوند. بی‌اعتنایی و بی‌توجهی دولت به بخش خصوصی در تنظیم و تدوین سیاست‌های اقتصادی و عدم پایبندی دولت به سیاستگذاری خود در قبال بخش خصوصی است، که بیشترین نقش را در عدم توانمندسازی آن ایفا کرده است.

نظام اقتصادی: عدم وجود نهادهای اقتصادی مناسب که پشتیبان فعالیتهای اقتصادی سالم باشد و شکل‌گیری محیط نامناسب کسب و کار هزینه‌های بیشتری را بر کسب و کارهای کوچک تحمیل می‌کند، این در حالی است که کسب و کارهای بزرگ قدرت بیشتری در تأثیرگذاری بر محیط پیرامون خود دارند. آنها می‌توانند با استفاده از رسانه‌ها و ارتباط مستقیم با سیاستگذاران و صرف هزینه‌های تبلیغاتی و سایر ابزارهای مؤثر بر افکار عمومی، مشکلات خود را به تصمیم‌گیران انتقال داده، محیط را به نفع خود تغییر دهند و از تغییرات ناخواسته تا حد زیادی جلوگیری کنند. اما مؤسسات کوچک و فعالان کم توان به دلیل عدم توانایی در مقابله با این مشکلات به ناچار فعالیت خود را تعطیل می‌نمایند.

نظام حقوقی و قضایی دولت: سرمایه‌گذاری نیاز به اطمینان از امنیت اقتصادی دارد که تأمین آن در سایه قوانین کارآمد و نظام حقوقی که اجرای آنها را ضمانت کند، ممکن می‌شود. به عبارت دیگر سرمایه‌گذار باید اطمینان داشته باشد که هیچ خطری سرمایه وی را تهدید نمی‌کند و در صورتی که به هر دلیلی سرمایه او مورد تعرض قرار گرفت نظام حقوقی

و قضایی حاکم بر کشور قادر است از سرمایه او دفاع کرده و رفع تعرض نماید (موساکشیو^۱، ۲۰۰۶). یکی از فرضیات اساسی بانک جهانی این است که فعالیت های اقتصادی مورد حمایت قوانین مناسب هستند که در آنها حقوق مالکیت شفاف، هزینه ها و زمان رسیدگی به حل اختلاف پایین، تعاملات اقتصادی قابل پیش بینی و طرفین قرارداد از سوء استفاده و تجاوز متجاوزین محفوظ باشند. هدف این است که قوانین و مقررات کارآمد باشند، هر کس به نظام حقوقی و قضایی نیاز دارد بتواند به آنها در حداقل زمان ممکن دسترسی داشته باشد و پیاده کردن آنها آسان باشد (توم و چویی، ۲۰۰۵).

سابقه پژوهش

عبداللهی، مهربانی، بصیرت (۱۳۹۳) در مطالعه‌ای تحت عنوان «مقایسه اثر شاخص‌های فضای کسب و کار بر رشد اقتصادی: مطالعه موردی ایران و کشورهای عضو سازمان توسعه اقتصادی و همکاری (OECD)»، به بررسی اثر شاخص‌های فضای کسب و کار بر رشد اقتصادی ایران و مقایسه آن با کشورهای عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی پرداختند. نتایج در دوره زمانی ۲۰۰۶-۲۰۱۱ حاکی از اثرگذاری شاخص‌های حمایت از سهامداران خرد، اخذ اعتبار و اجرای قراردادهای بر رشد اقتصادی کشورهای مورد بررسی می‌باشد. چنانچه توجه به این شاخص‌ها و بهبود آنها می‌تواند تاثیر بسزایی بر رشد اقتصادی کشورهای مورد بررسی به همراه داشته باشد.

مکیان، میدی، عشری و احمدی (۱۳۹۲) در مطالعه‌ای تحت عنوان « فضای کسب و کار، راهبرد رشد؛ مقایسه کشورهای اسلامی منطقه منا و سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی» با درک اهمیت جایگاه این شاخص در اقتصاد ملی، سعی نمودند اولویت‌های بهبود سهولت کسب و کار جهت رشد اقتصادی را در دو منطقه اقتصادی جهان یعنی کشورهای اسلامی منطقه منا و منطقه سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی مورد ارزیابی و مقایسه قرار دهد. با توجه به نتایج به دست آمده در دوره زمانی ۱۳۸۶-۱۳۹۱ و همچنین وضعیت نسبتاً مطلوب فضای کسب و کار در منطقه سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی، لازم است کشورهای اسلامی منطقه منا برای

1 -Musacchio.A

2 -Thum & Choi

بهبود در فضای کسب و کار شاخص‌های تجارت فرامرزی و اخذ اعتبار را در سیاست‌گذاری‌های اقتصادی خود مورد توجه ویژه قرار دهند.

سالاری (۱۳۹۰) در مطالعه‌ای تحت عنوان «شاخص‌های کسب و کار و رقابت‌پذیری اقتصاد» ضمن مقایسه ایران با کشورهای برتر جهان، به معرفی شاخص‌های کسب و کار و رقابت‌پذیری اقتصاد و مالیات و اثر آن‌ها بر فضای کسب و کار پرداخته و آثار این شاخص‌ها را بر عملکرد اقتصادی بررسی نمود. همچنین ضمن ترسیم فضای روشن از وضعیت ارتباط نظام مالیاتی کشور با فضای کسب و کار طی سال‌های ۲۰۱۱-۲۰۰۵، وضعیت ایران و کشورهای منطقه را در خصوص شاخص‌های کسب و کار، رقابت‌پذیری و مالیات نامساعد یافته است.

تاری و علوی منش (۱۳۹۰) در مطالعه‌ای تحت عنوان «شناخت نارسایی‌ها و چالش‌های فضای کسب و کار در ایران» به شناخت نارسایی‌ها و چالش‌های فضای کسب و کار پرداختند و برخی ابزارها و شاخص‌های لازم برای شناسایی این نارسایی‌ها را معرفی نمودند، سپس جایگاه و وضعیت فضای کسب و کار ایران را بر اساس این شاخص‌ها مورد بررسی قرار داده و با استفاده از برنامه‌های اصلاحی مورد نیاز برای اصلاح فضای کسب و کار به ارزیابی مواد بخش کسب و کار برنامه پنجم توسعه پرداختند که نتایج تحقیق نشان داد که فضای کسب و کار در کشور نامناسب است.

نصیری اقدم (۱۳۸۹) در مطالعه‌ای تحت عنوان «بررسی راهبردها و تجربیات گروه کسب و کار بانک جهانی در ایجاد اشتغال» بر اساس ایده‌های کوز و دسوتو^۱ با استفاده از گزارشات بانک جهانی سه موضوع که چرا کسب و کارهای جدید در برخی کشورها به سختی شکل می‌گیرند و در بعضی به راحتی؛ چرا دامنه کسب و کارهای غیررسمی به بخش رسمی مشکل و در نتیجه امکان گسترش و بزرگ‌تر شدن فعالیت‌های اقتصادی در برخی کشورها کمتر از سایر کشورهاست را بررسی نموده است. نتایج نشان داد که بهترین راه برای ایجاد اشتغال، تسهیل فعالیت‌های اقتصادی و بهبود محیط کسب و کار از طریق وضع مقررات کمتر و کارآتر است.

طیبی و عباسلو (۱۳۸۸) در مطالعه‌ای تحت عنوان «عوامل موثر بر فضای کسب و کار» به بررسی اعتبارات بانکی و سایر تعیین‌کننده‌های اقتصادی فضای کسب و کار پرداخته و به دنبال

بررسی اثر تسهیلات بانکی به همراه سایر تعیین‌کننده‌های کلان بر بخش‌های مختلف اقتصادی در دوره زمانی ۱۳۸۰-۱۳۵۰ بوده‌اند. نتایج این مطالعه زمینه‌های لازم برای تحلیل اثرات مختلف رشد تسهیلات بانکی بر توسعه فضای کسب و کار بخش‌های مختلف را فراهم ساخت.

صالح آبادی (۱۳۸۸) در مطالعه‌ای تحت عنوان «نقش بازار سرمایه در بهبود فضای کسب و کار ایران» ضمن بررسی ارتباط تنگاتنگ بین شاخص زمان و تسهیلات آغاز یک کسب و کار و شاخص حمایت از سرمایه‌گذاری با نهاد ناظر بازار سرمایه به بیان دستاوردهای مطالعاتی محققان و آثار بازار سرمایه بر فضای کسب و کار و شاخص‌های آن و نیازهای کسب و کار در بازار سرمایه پرداخت. وی بازار سرمایه را یکی از پشتیبانان قوی برای اشتغال، نوآوری و رشد اقتصادی به دلیل به جریان انداختن سرمایه آگاهانه می‌داند.

اسناپر و لینگ هو (۲۰۱۴) در مطالعه‌ای تحت عنوان «اثر خصوصی سازی بر شاخص‌های فضای کسب و کار» به بررسی نقش دولت در تسهیل خصوصی سازی و تاثیر آن بر فضای کسب و کار در استرالیا و گروه کشورهای منتخب OECD در دوره زمانی ۲۰۱۲-۲۰۰۰ پرداختند. نتایج این تحقیق به اثر مثبت خصوصی سازی در تسهیل فرآیند آغاز به کار، ضمن کاهش تصدی‌گری‌های دولت خصوصاً در صنایع زیربنایی اشاره دارد.

مولی (۲۰۱۳) در مطالعه‌ای تحت عنوان «اثر ICT بر فضای کسب و کار» به بررسی اثر فناوری اطلاعات بر فضای کسب و کار در منتخبی از بنگاه‌های کشور تونس پرداخت. نتایج این مطالعه در دوره زمانی ۲۰۱۱-۱۹۹۰ نشان داد که دریافتی بنگاه‌هایی که به صورت خاص با تأکید بر قابلیت‌های ICT فعالیت می‌نمایند در مقایسه با هم‌نوعان خود معادل ۵ درصد از کارایی بیشتر برخوردار است.

بریکسل (۲۰۱۳) در مطالعه‌ای تحت عنوان «نظام حقوقی و کسب و کار» در ۵۰ کشور منتخب اروپایی در دوره زمانی ۲۰۱۲-۱۹۸۷ نشان داد که با بهبود مقررات و تعداد مراحل قانونی کسب

---

1 - Snyper & Ling ho

2- Mouelhi

3 -Brekssel

مجوز، آغاز به کار سهولت بیشتری یافته و فضای کسب و کار رونق می یابد.

اندرسون و اتن ۱ (۲۰۱۳) در مطالعه ای تحت عنوان «نقش دولت در فضای کسب و کار» در ۱۰ ایالت منتخب آمریکا با بهره گیری از مدل GMM دریافتند، دخالت دولت در فضای کسب و کار بیش از آن که به بهبود کسب و کار گردد، به آن زیان خواهد رساند.

مرلینگتون ۲ (۲۰۱۳) در مقاله ای با عنوان «اهداف ترغیب کننده زنان در توسعه کسب و کار» در کشور برزیل در دوره زمانی ۲۰۱۰-۱۹۸۰ دریافتند، تمایل به کارآفرینی برای کاهش بیکاری از دهه هشتاد افزایش یافته است. داده های این مطالعه در بین ۱۳۹ زن کارآفرین با استفاده از پرسشنامه و مصاحبه جمع آوری شده است. نتایج آزمون های آماری بیانگر آن است که انگیزه ها و اهداف ترغیب کننده زنان در ورود به کسب و کار، نیاز اقتصادی، کسب قدرت و اعتبار در جامعه و دستیابی به رضایت شغلی است که از بین این عوامل، دستیابی به رضایت شغلی موثرترین عامل در ورود به کسب و کار است. همچنین ویژگی های شخصیتی زنان کارآفرین استقلال طلبی، خلاقیت، توفیق طلبی و انعطاف پذیری است، که از بین این ویژگی ها، موثرترین ویژگی در توسعه کسب و کار زنان توفیق طلبی است.

کلایپر و لاو ۳ (۲۰۱۲) در مطالعه ای تحت عنوان «بررسی سهولت ثبت کسب و کار»، چگونگی ثبت شرکت ها را در ۹۲ کشور بررسی نمودند و به بررسی چگونگی سهولت ثبت کسب و کار جدید و اثرگذاری اصلاحات ثبت شرکت ها بر روی ثبت شرکت های جدید پرداختند. نتایج نشان داد که اصلاحات کوچک (در کل کمتر از ۴۰ درصد) اثر قابل توجهی بر کاهش هزینه ها، برای ایجاد شرکت های جدید ندارد. همچنین کار آفرینی برای پویایی اقتصاد مدرن ضروری و با رشد اقتصادی مرتبط است.

ابراهیم حیدر ۴ (۲۰۱۲) در مطالعه ای تحت عنوان «بررسی اصلاحات فضای کسب و کار و رشد اقتصادی» به بررسی اصلاحات فضای کار و رشد اقتصادی در ۱۷۲ کشور در دوره زمانی ۲۰۰۶-۲۰۱۰ پرداخت. نتایج تحقیق وی بیانگر آن است که اصلاحات فضای کسب و کار

1 -Anderson & Etan

2 -Merlyngton

3- Klapper, L & Love, I.

4 -Heidar.E

ارتباط مثبت و معناداری با رشد اقتصادی کشورها دارد. دریمر و پرچت^۱ (۲۰۱۰) در مطالعه‌ای تحت عنوان «چگونگی ایجاد کسب و کار و شاخص‌های فضای کسب و کار: فضای سرمایه‌گذاری در هنگام وجود فضای کنترل در بنگاه‌ها» سه شاخص گرفتن زمان اجازه عملیات، زمان ایجاد و ساخت عملیات و زمان واردات کالا را ارزیابی نموده و به مقایسه جو سرمایه‌گذاری در بیش از ۱۰۰ کشور جهان پرداختند. آنان نشان دادند که در فضای کسب و کار زمان عامل مهم و تأثیرگذار می‌باشد که این موضوع تحت تأثیر اصلاحات سیاستی صورت گرفته در هر کشور است.

استل و همکاران^۲ (۲۰۰۶) در مطالعه‌ای تحت عنوان «اثر قوانین و مقررات کسب و کار بر روی کارآفرینان نوپا و جوان» رابطه بین مقررات و کارآفرینی را در ۳۹ کشور مورد بررسی قرار دادند. آنها دریافتند که کمبود سرمایه مورد نیاز جهت شروع یک کسب و کار، کاهش نرخ کارآفرینی در کشورها را به دنبال دارد. با این حال، مراحل اداری کسب و کار مانند هزینه و زمان با نرخ تشکیل کسب و کار جوان و نوپا ارتباطی ندارد.

تصریح مدل

در این مقاله با استفاده مبانی نظری و مطالعه اسنایپر و لینگک هو^۳ (۲۰۱۴) برای بررسی میزان تأثیرگذاری کیفیت مقررات بر فضای کسب و کار در گروه کشورهای منتخب با تعدیلاتی از مدل‌های (۱)، (۲) و (۳) استفاده شده است.

$$\text{COST}_{i,t} = \beta_0 + \beta_1(\text{REGQUALITY}_{i,t}) + \beta_2(\text{POLSTABILITY}_{i,t}) + \beta_3(\text{INTERNETUSER}_{i,t}) + \beta_4(\text{GOVEFFECTIVENESS}_{i,t}) + \beta_5(\text{CONTCORRUPTION}_{i,t}) + \beta_6(\text{INFLATION}_{i,t}) + U_{i,t} \quad (1)$$

$$\text{TIME}_{i,t} = \beta_0 + \beta_1(\text{REGQUALITY}_{i,t}) + \beta_2(\text{POLSTABILITY}_{i,t}) + \beta_3(\text{INTERNETUSER}_{i,t}) + \beta_4(\text{GOVEFFECTIVENESS}_{i,t}) + \beta_5$$

1 - Driemeier & Pritchett

2- Stel et al

3- Snyder & Ling ho

$$(CONTCORRUPTION_{i,t}) + \beta_6 (INFLATION_{i,t}) + U_{i,t} \quad (2)$$

$$PROCD_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 (REGQUALITY_{i,t}) + \beta_2 (POLSTABILITY_{i,t}) + \beta_3 (INTERNETUSER_{i,t}) + \beta_4 (GOVEEFFECTIVENESS_{i,t}) + \beta_5 (CONTCORRUPTION_{i,t}) + \beta_6 (INFLATION_{i,t}) + U_{i,t} \quad (3)$$

در این معادلات $COST_1$ هزینه آغاز به کار (درصد از درآمد سرانه)، $TIME_2$ زمان آغاز به کار (تعداد روز)، $PROCD_3$ تعداد مراحل آغاز به کار به عنوان مخیارهای شاخص شروع کسب و کار، $REGQUALITY_4$ شاخص کیفیت مقررات، $POLSTABILITY_5$ شاخص ثبات سیاسی، $GOVEEFFECTIVENESS_6$ شاخص اثربخشی دولت $CONTROLCORRUPTION_7$ شاخص کنترل فساد، $INFLATION_8$ نرخ تورم $INTERNETUSER_9$ ضریب نفوذ اینترنت به عنوان شاخص فناوری اطلاعات و ارتباطات، U جمله خطای معادله و t, i نشان دهنده کشور و زمان می باشند. جهت بررسی مانایی یا نامانایی متغیرها در این مقاله از آزمون ریشه واحد پانل ۱۰ استفاده گردیده است که نتایج حاصل از آزمون لوین، لین و چو ۱۱ برای متغیرهای مورد استفاده در جدول (۱) نشان داده شده است.

-
- 1- Cost (% of income per capita)
  - 2- Time (days)
  - 3- Procedures (number)
  - 4- Regulatory Quality
  - 5- Political stability and Lack of Violence.
  - 6- Government Effectiveness
  - 7- Control of Corruption
  - 8- Inflation (%annual)
  - 9- Internetuser (Per 100 People)
  - 10 -Panel Unit Root test
  - 11- Levin, Lin & Chu

جدول (۱)- بررسی مانایی و نامانایی متغیرها در گروه کشورهای منتخب در آمد متوسط

نتیجه	آماره t (P - Value)	آزمون ریشه واحد	متغیر
I(0) - مانا	-5.67149 (0.0000)	Levin, Lin & Chu t*	COST
I(0) - مانا	-31.4778 (0.0000)	Levin, Lin & Chu t*	TIME
I(0) - مانا	-3.06135 (0.0011)	Levin, Lin & Chu t*	PROCEED
I(0) - مانا	-2.87722 (0.0020)	Levin, Lin & Chu t*	REGQUALITY
I(0) - مانا	-2.79042 (0.0026)	Levin, Lin & Chu t*	POLSTABILITY
I(0) - مانا	-1.64651 (0.0498)	Levin, Lin & Chu t*	INTERNETUSER
I(0) - مانا	-1.98012 (0.0238)	Levin, Lin & Chu t*	GOVEFFECTIVENESS
I(0) - مانا	-10.8927 (0.0000)	Levin, Lin & Chu t*	CONTROLCORRUPTION
I(0) - مانا	-4.63527 (0.0000)	Levin, Lin & Chu t*	INFLATION

منبع: محاسبات محقق

همان طور که در جدول (۱) مشاهده می‌شود هزینه آغاز به کار (درصد از درآمد سرانه)، زمان (تعداد روز)، تعداد مراحل آغاز به کار، کنترل فساد، کیفیت مقررات، اثربخشی دولت، ثبات سیاسی، ضریب نفوذ اینترنت به عنوان شاخص فناوری اطلاعات و ارتباطات و نرخ تورم در سطح مانا هستند. بنابراین فرضیه صفر مبنی بر وجود ریشه واحد رد می‌شود. در نتیجه پایداری داده‌های مورد استفاده در این مقاله قبل از برآورد مدل‌ها مورد تأیید واقع می‌شوند.

برآورد مدل و نتایج

به منظور تخمین معادلات رگرسیونی (۱)، (۲) و (۳) ابتدا لازم است تا نوع روش تخمین جهت نوع خاص داده‌های پانل تعیین شود. بنابراین ابتدا برای تعیین وجود (عدم وجود) عرض از مبدأ جداگانه برای هر یک از کشورهای از آماره F استفاده شد. با توجه به میزان آماره F محاسبه شده در جدول (۲) فرضیه صفر آزمون مبنی بر استفاده از روش حداقل مربعات معمولی رد می‌شود. در نتیجه رگرسیون مقید (حداقل مربعات معمولی) دارای اعتبار نمی‌باشد و باید عرض از مبدأهای مختلفی (روش اثرات ثابت یا تصادفی) را در مدل لحاظ نمود. سپس برای آزمون این

که مدل با بهره‌گیری از روش اثرات ثابت یا تصادفی برآورد گردد، از آزمون هاسمن استفاده شد. انجام این آزمون با استفاده از نرم افزار Eviews انجام گرفت. با توجه به میزان آماره χ^2 به دست آمده از انجام محاسبات برای این مدل ها در جدول (۲) روش اثرات ثابت در تخمین مدل‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد که نتایج مربوط به آنها در جدول (۲) ارائه شده است.

جدول (۲)- نتایج برآورد تأثیر کیفیت مقررات بر فضای کسب و کار در گروه کشورهای منتخب درآمد متوسط به روش اثرات ثابت

معادله (۳)	معادله (۲)	معادله (۱)	معادلات
PROCED	TIME	COST	متغیر وابسته
Coefficient (t-statistic)	Coefficient (t-statistic)	Coefficient (t-statistic)	متغیرهای توضیحی
10.52744 (49.49674)*	58.88537 (22.42831)*	38.88612 (0.926658)	C
-0.047345 (-0.195126)*	-20.03401 (-3.371259)*	-14.12736 (-1.930581)**	REGQUALITY
0.157359 (1.679272)	4.528193 (1.179004)	-23.15304 (-1.795483)**	POLSTABILITY
-0.037492 (-7.738828)*	-0.710692 (-9.363199)*	-1.024444 (-3.257573)*	INTERNETUSER
-1.075474 (-6.748848)*	-28.40029 (-4.447787)*	-52.84894 (-1.285353)*	GOVEEFFECTIVENESS
1.379775 (5.418330)*	17.30480 (2.745644)*	12.69725 (1.811340)**	CONTROLCORRUPTION
0.003354 (0.579558)	-0.156442 (-0.885715)	7.047490 (3.560633)*	INFLATION
0.957258	0.892141	0.632734	R2
0.684473	0.803943	0.761350	Durbin-Watson stat
232	232	232	تعداد مشاهدات
P-value= (0.0000) F(24.201)= 129.821421	P-value= (0.0000) F(24.201)= 66.747777	P-value= (0.0436) F(9.216) 1.973686	آماره F =
P-value=(0.0198) CHISQ(4)= 0.000000	P-value=(0.0446) CHISQ(6)= 6.168221	P-value=(0.0023) CHISQ(6)= 0.000000	آماره هاسمن
*معناداری در سطح ۹۵٪ **معناداری در سطح ۹۰٪			

منبع: محاسبات تحقیق

نتایج حاصل از برآورد رگرسیون‌های (۱)، (۲) و (۳) در گروه کشورهای منتخب درآمد متوسط به روش اثرات ثابت در دوره زمانی ۲۰۱۵-۲۰۰۴ در جدول (۲) نشان می‌دهد: کیفیت مقررات تأثیر منفی و معنی داری بر شاخص‌های هزینه آغاز به کار (درصد از درآمد سرانه)، زمان آغاز به کار (تعداد روز) و تعداد مراحل آغاز به کار به عنوان شاخص‌های شروع کسب و کار دارد. بنابراین فرضیه مربوط به ارتباط منفی و معنادار میان کیفیت مقررات و شاخص‌های هزینه آغاز به کار (درصد از درآمد سرانه)، زمان آغاز به کار (روز) و تعداد مراحل آغاز به کار به عنوان شاخص‌های شروع فضای کسب و کار در گروه کشورهای منتخب را نمی‌توان رد کرد. با بهبود شاخص کیفیت مقررات، از مقدار هزینه، زمان و تعداد مراحل آغاز به کسب و کار کاسته می‌شود.

شاخص اثربخشی دولت تأثیر منفی و معنی داری بر شاخص‌های هزینه آغاز به کار (درصد از درآمد سرانه)، زمان آغاز به کار (تعداد روز) و تعداد مراحل آغاز به کار به عنوان شاخص‌های شروع کسب و کار دارد. با بهبود شاخص اثربخشی دولت، از هزینه، زمان و تعداد مراحل آغاز به کار کاسته می‌شود. مدیریت کلان فضای کسب و کار به عهده دولت‌ها بوده و با توجه به نظریات جدید در حوزه مدیریت دولتی که تحت عنوان مدیریت‌گرایی و ارتقاء کارایی دولت مطرح می‌باشند، دولت‌ها باید در جهت کاستن از تصدی‌گری گام بردارند و عمدتاً بر اعمال حاکمیت متمرکز شوند.

شاخص کنترل فساد تأثیر مثبت و معنی داری بر شاخص‌های هزینه آغاز به کار (درصد از درآمد سرانه)، زمان آغاز به کار (تعداد روز) و تعداد مراحل آغاز به کار به عنوان شاخص‌های شروع کسب و کار دارد. کنترل فساد، منجر به انسداد کانال‌های ویژه دورزدن نظام بیمار اقتصادی کشورهای در حال توسعه و کوتاه شدن مراحل آغاز به کسب و کار، در مسیر بی‌انتهای زمان‌بر بروکراسی ناکارآمد اداری، صرف هزینه‌های بیشتر و تعداد مراحل بیشتر می‌گردد.

شاخص ثبات سیاسی تأثیر منفی و معنی داری بر هزینه (درصد از درآمد سرانه) آغاز به کار به عنوان شاخص شروع کسب و کار دارد. بی‌ثباتی به معنی امکان ایجاد تغییرات گسترده و غیر قابل پیش‌بینی در حوزه هر نوع فعالیت اقتصادی است که بزرگ‌ترین تهدید برای سرمایه‌گذار محسوب می‌گردد، چرا که خود را در محیطی می‌یابد که هر لحظه ممکن است در آن تصمیمی تازه اتخاذ شده و سرمایه‌وی بر باد رود. شاخص ثبات سیاسی رابطه معناداری با زمان آغاز به کار

(تعداد روز) و تعداد مراحل آغاز به کار به عنوان شاخص‌های شروع کسب و کار در گروه کشورهای منتخب درآمد متوسط ندارد.

ضریب نفوذ اینترنت به عنوان شاخص فناوری اطلاعات و ارتباطات، تأثیر منفی و معنی داری بر شاخص‌های هزینه آغاز به کار (درصد از درآمد سرانه)، زمان آغاز به کار (تعداد روز) و تعداد مراحل آغاز به کار به عنوان شاخص‌های شروع کسب و کار دارد. با بهبود فناوری اطلاعات و ارتباطات، از مقدار هزینه، زمان و تعداد مراحل آغاز به کار کاسته می‌شود. فناوری اطلاعات و ارتباطات با تأثیر بر کاهش و تسهیل روندهای حاکم بر آغاز به کار در کلیه مراحل، موجبات بهبود و کاهش هر سه شاخص هزینه (درصد از درآمد سرانه)، زمان (روز) و تعداد مراحل آغاز به کار به عنوان شاخص‌های شروع کسب و کار می‌شود. با بهبود فناوری اطلاعات و ارتباطات، دسترسی متقاضیان کسب و کار به مراجع قانونی و دولتی به منظور آغاز به کار، طی کردن مراحل بوروکراسی پیچیده اداری، تعداد مراجعات هزینه بر و زمان بر به این مراکز و زمان لازم برای ارائه مدارک و اخذ مجوز با کاهش چشمگیر روبرو می‌گردد.

تورم تأثیر مثبت و معناداری بر هزینه آغاز به کار (درصد از درآمد سرانه)، به عنوان شاخص شروع کسب و کار دارد. تورم رابطه معنی داری با شاخص زمان آغاز به کار (روز) و تعداد مراحل آغاز به کار در گروه کشورهای منتخب درآمد متوسط ندارد.

مقدار ضریب تعیین در مدل‌ها نشان می‌دهد که بیشتر از شصت درصد از تغییرات شاخص‌های هزینه آغاز به کار (درصد از درآمد سرانه)، زمان آغاز به کار (تعداد روز) و تعداد مراحل آغاز به کار به عنوان شاخص‌های شروع کسب و کار در گروه کشورهای منتخب توسط متغیرهای مستقل مدل توضیح داده شده است.

نتیجه گیری و پیشنهادات

دولت‌ها با وضع قوانین کارآمد نقش قابل توجهی در بسترسازی لازم برای کارکرد مناسب سایر نهادها، کارکرد بازار، رونق فعالیت‌های تولیدی و فضای کسب و کار دارند. تدوین مقررات با کیفیت و شفاف نه تنها منجر به عدم خروج سرمایه‌های داخلی می‌شود بلکه منجر به شفاف‌تر شدن ساختارهای موجود یا سازوکارهای جاری گردیده، که حاصل آن مشخص شدن حقوق مالکیت، اطلاعات، فرصت‌ها، هزینه‌ها خواهد بود (سامتی و دیگران، ۱۳۹۰). حمایت از حقوق مالکیت و حسن اجرای قراردادها بر فضای کسب و کار و توسعه اقتصادی تأثیر گذارند. هر چه

حقوق مالکیت پیشرفته‌تر باشد، افراد انگیزه بیشتری برای سرمایه‌گذاری (داخلی و خارجی) دارند، که این امر منجر به افزایش رشد اقتصادی می‌شود. در این شرایط مالکان اطمینان دارند در آینده به سود حاصل از سرمایه‌گذاری‌های خود خواهند رسید و می‌توانند حقوق خود را ایفا کنند. در این راستا هدف اصلی این مقاله بررسی میزان تاثیرگذاری کیفیت مقررات بر شاخص شروع کسب و کار در گروه کشورهای منتخب در دوره زمانی ۲۰۱۵-۲۰۰۴ بود. نتایج حاصل از برآورد مدل به روش اثرات ثابت نشان داد که کیفیت مقررات تأثیر منفی و معناداری بر شاخص‌های هزینه آغاز به کار (درصد از درآمد سرانه)، زمان آغاز به کار (تعداد روز) و تعداد مراحل آغاز به کار به عنوان شاخص‌های شروع کسب و کار دارد. به طوری که با بهبود یک واحد در کیفیت مقررات با ثابت بودن سایر شرایط به طور متوسط هزینه آغاز به کار (درصد از درآمد سرانه)، زمان آغاز به کار (تعداد روز) و تعداد مراحل آغاز به کار به ترتیب به میزان ۱۴.۱۲۷۳۶، ۲۰.۰۳۴۰۱، ۰.۰۴۷۳۴۵ واحد کاهش می‌یابد. از نظر فعالان اقتصادی، سرمایه‌گذاری در حوزه کسب و کار نیاز به اطمینان از امنیت اقتصادی دارد که تأمین آن در سایه قوانین کارآمد و نظام حقوقی که اجرای آنها را ضمانت کند، می‌باشد. به عبارت دیگر سرمایه‌گذار باید اطمینان داشته باشد که هیچ خطری سرمایه وی را تهدید نمی‌کند و در صورتی که به هر دلیلی سرمایه او مورد تعرض قرار گرفت نظام حقوقی و قضایی حاکم بر کشور قادر است از سرمایه او دفاع کند (موساکشیو، ۲۰۰۶). کیفیت بالای مقررات با کاستن از بوروکراسی پیچیده، زمان‌بر و پرهزینه اداری، موجب کاهش هزینه و زمان آغاز به کار گذشته و زمینه مساعدی برای فعالیت بیشتر کارآفرینان و صاحبان مشاغل نو فراهم می‌آورد. با توجه به نتایج به دست آمده در چهارچوب این مطالعه می‌توان پیشنهاداتی به شرح زیر ارائه نمود:

-با توجه به تأثیر معنی دار فناوری اطلاعات و ارتباطات (فاوا) بر فضای کسب و کار، تهیه و تدوین برنامه‌های مدون در زمینه‌های مختلف از قبیل زیر ساخت‌های ارتباطی، آموزشی، فرهنگی و اقتصادی جهت تامین زیرساخت‌های فاوا و به کارگیری آنها، استفاده بهینه از نیروی انسانی حوزه فاوا، افزایش بهره‌وری و در عین حال حمایت از رشد فعالیت شرکت‌های

کوچک و متوسط حوزه فاوا، ارائه خدمات از طریق تقویت و توسعه زیرساخت‌های فناوری های نوین ارتباطی و الکترونیکی در حوزه‌های مختلف اخذ مجوزها، ثبت شرکت‌ها، پرداخت مالیات، ترخیص کالا در گمرک توصیه می‌گردد.

- با توجه به تاثیر معنی دار فساد برفضای کسب و کار، آزادی و مصونیت مطبوعات در ارایه گزارش فساد اداری و اقتصادی، کاهش بخش غیر رسمی اقتصاد، بازرسی و کنترل بیشتر بر اجرای قوانین و مقررات، تلاش در جهت روشن سازی قوانین و مقررات و رفع برداشت های شخصی از آنها، ساده سازی مقررات و استفاده از تجربه کشورهای موفق توصیه می‌گردد.

- با توجه به تاثیر معنی دار کیفیت مقررات بر فضای کسب و کار تلاش در جهت روشن سازی قوانین و مقررات و رفع برداشت های شخصی از آنها، ساده سازی مقررات، تدوین مقررات تشدید تشبیه و مجازات توصیه می‌گردد. همچنین افزایش وظایف نظارتی دولت در جهت اجرای صحیح قوانین و مقررات و کاهش وظایف اجرایی آن، کاهش مقررات اختلال‌زا در بازارها مانند قانون کنترل قیمت‌ها، قوانین غیراصولی و دست و پاگیر صادرات و واردات و رفع محدودیت‌های زاید، کاستن از بورکراسی‌های عریض و طویل اداری و دولتی پیشنهاد می‌گردد.

- از آن جا که تورم تاثیر معنی داری بر فضای کسب و کار دارد. مهار تورم به وسیله کاهش حجم نقدینگی، انضباط مالی دولت‌ها، افزایش تولید توصیه می‌گردد.

منابع

- برومند، شهزاد (۱۳۸۷)، بررسی تاثیر مولفه های اقتصاد نوین بر کارایی صنایع در ایران، **نشریه اقتصاد مقداری**، ۲ (۳).
- تاری، فتح الله؛ علوی منش، محسن (۱۳۹۰)، بهبود فضای کسب و کار در برنامه پنجم توسعه، **فصلنامه پژوهش و مجلس**، شماره ۶۷، ص ۷۸-۵۷.
- سامتی، مرتضی، رنجبر، همایون، فضیلت، محسنی (۱۳۹۰)، تحلیل تاثیر شاخص های حکمرانی خوب بر شاخص توسعه انسانی. مطالعه موردی کشورهای جنوب شرق آسیا (ASEAN)، **فصلنامه رشد و توسعه اقتصادی**، شماره ۴، صص ۲۲۳-۱۸۳.
- سالاری، ابوذر (۱۳۹۰)، بررسی تأثیر نظام مالیاتی بر فضای کسب و کار، **ماهنامه بررسی مسائل و سیاست های اقتصادی شماره های ۹ و ۱۰**، ص ۱۳۰-۱۱۱.
- سیف، ولی الله (۱۳۹۱)، فضای کسب و کار، **نشریه تازه های اقتصاد**، شماره ۱۳۲، سال نهم.

- صالح آبادی، علی (۱۳۸۸)، نقش بازار سرمایه در بهبود فضای کسب و کار، **نشریه پول و اقتصاد**، شماره ۱، ص ۱۲۳-۱۰۱.
- صامتی، مجید، شهنازی روح اله، دهقان شبانی، زهرا (۱۳۸۹)، امنیت حقوق مالکیت، قوانین و مقررات و رشد اقتصادی، **پژوهش های اقتصادی ایران**، پاییز ۱۳۸۹، دوره ۱۵، شماره ۴۴؛ از صفحه ۸۵ تا صفحه ۱۰۹.
- طیبی، کمیل؛ عباسلو، یاسر (۱۳۸۸)، اعتبارات بانکی و سایر تعیین کننده های فضای کسب و کار در ایران، **فصلنامه پول و اقتصاد**، شماره ۱، ص ۱۲۱-۱۰۱.
- عبداللهی، فرشته، مهربانی، فاطمه، بصیرت، مهدی (۱۳۹۲)، مقایسه اثر شاخص های فضای کسب و کار بر رشد اقتصادی: مطالعه موردی ایران و کشورهای عضو سازمان توسعه اقتصادی و همکاری (OECD)، **نشریه همایش الکترونیکی ملی چشم انداز اقتصاد ایران**.
- مکیان، نظام الدین، امامی میبدی، مهدی، عشرتی، سمانه و احمدی، زهره (۱۳۹۲)، فضای کسب و کار، راهبرد رشد، مقایسه کشورهای اسلامی منطقه منا و سازمان توسعه و همکاری های اقتصادی، **پژوهش های رشد و توسعه اقتصادی**، دوره ۳، شماره ۱۱، ص ۸۴-۷۵.
- میدری، احمد؛ قودجانی، اصلان (۱۳۸۷)، **سنجش و بهبود محیط کسب و کار**، تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی.
- نصیری اقدم، علی (۱۳۸۸)، بررسی راهبردها و تجربیات گروه کسب و کار بانک جهانی در ایجاد اشتغال، **نشریه اقتصاد و جامعه**، سال ششم، شماره ۲۲ و ۲۱.

- Anderson, G, Aten, B. (2013), "The Role of Government in Business Space", Palgrave Handbook of Econometrics, American Economic, 102 (1), 94-130.
- Breksel, R, (2013), "The Legal System and Business in European Countries", Economic Analysis in European Countries, 4(7), P: 20-37.
- Choi, J.P & Thum, M.P.(2005), "Corruption and the Shadow Economy" CESifo Working Paper Series No. 633.
- Driemeier, M.H. and Pritchett, L. (2010), "How Business Is Done and the Doing Business
- Indicators: The Investment Climate when Firms Have Climate Control", The World Bank, Research Working.
- Djankov, S., McLiesh, C., and Ramalho, R. (2006). "Regulation and growth", Economics Letters, 92(3), 395-401.
- Ibrahim Haidar, J. (2012), "The Impact of Business Regulatory Reforms on Economic Growth", The World Bank, Washington DC, United States; Paris School of Economics, Paris, France; and University of Paris 1 Pantheon-Sorbonne, Paris, France.2012,12(4),25-40

- Klapper, L & Love, I. (2012), "The Impact of Business Environment Reforms on New Firm Registration", World Bank Policy Research working paper.2011,33(2), 60-89.
- Mauro, Paolo (1995), "Corruption and Growth", Quarterly Journal of Economics, vol. 110, pp. 681-712
- Merlyngton, S. (2013). "Encouraging Woman in Business Developments Goal", CGD Working Paper 159. Washington,D.C.:Centerfor Global Development. [www.cgdev.org /content/ publications /detail/1420894.2009,24\(3\),44-89](http://www.cgdev.org/content/publications/detail/1420894.2009,24(3),44-89).
- Mouelhi, M. (2013), "ICT & Business space", University of Linz, Austria.
- Stel, A., Story D.J., and. Thurik A.R., (2006), "The Effect of Business Regulations on Young Business Entrepreneurship", Small Business Economics, 28(2-3), PP. 171-186.
- Musacchio, A. (2006), "Experiments in financial democracy: corporate governance and financial development in Brazil, 1882-1950", Cambridge University Press.
- Snyder, L & Ling ho, J. (2014). "The Effect of Privatization on Business Space, An Empirical Analysis", OECD Economic Studies, No. 43.